

Communicatie van de leerkracht vanuit zijn perspectief: een handboek in de praktijk van de leerkracht

Lilian Boonstra

is zelfstandig schoolcommunicatie- en organisatie-adviseur. E-mail: lilianboonstra@live.nl

In dit artikel geeft de auteur vanuit de invalshoek communicatiekunde handvatten om ouderbetrokkenheid te bevorderen.

Ouderbetrokkenheid staat op de agenda's van de Minister en de PO-Raad. En daarmee ook van vele schoolbesturen. Er worden subsidies beschikbaar gesteld, vele studiedagen aan het onderwerp besteed. Ouderbetrokkenheid is essentieel voor de prestaties en de ontwikkeling van kinderen. Communicatie is belangrijk bij ouderbetrokkenheid, zo zeggen ook de experts. In dit artikel aandacht hoe scholen effectief en structureel beter met ouders kunnen communiceren om ouderbetrokkenheid te vergroten. Achtereenvolgens komen de verschillende communicatievormen aan bod: informeren, de dialoog aangaan, discussiëren en, converseren. Welke smaken heb je dan in communiceren met ouders, wat kom je tegen op scholen en wat zou je beter moeten doen? Een invalshoek vanuit de communicatiekunde.

Waarom meer ouderbetrokkenheid?

Niet alle scholen zijn er happig op: 'Onze school is een bedrijf en daar hebben ouders niets over te zeggen', is een klank die regelmatig weerklinkt bij de scholen. Is huiver voor ouderbetrokkenheid op school gerechtvaardigd? Natuurlijk kent elke school haar excessen met ouders die hun gram komen halen als het niet goed gaat met hun kind. Die wil je liever niet over de vloer! Doen die voorvallen recht aan alle ouders? Ligt er in deze tijden van krimp en bezuiniging niet een grote kans in het meer betrekken van ouders bij het onderwijs voor het vergroten van de leerprestaties en het participeren in de schoolorganisatie voor het realiseren van de schoolplannen? En in hoeverre ontleent de school haar bestaansrecht aan de betekenis die de omgeving aan de school geeft?

Met welke communicatiemiddelen kun je meer ouderbetrokkenheid realiseren?

Net zoals in de klas vraagt ook

het omgaan met ouders om differentiatie. Het ene communicatiemiddel is niet op voorhand beter dan het andere. Hoe je het doet, wordt bepaald door wat je als school wilt bereiken en waarom. Om met Otto Schramm te spreken: als het waarom helder is, dan volgen het wat en hoe vanzelf (theory U). De duurzame oplossing ligt binnen handbereik: wat vooral nodig is, is het besef van nut en noodzaak bij schoolleiders en de leerkrachten. Laat u en uw team hiervan overtuigen door de ouderbetrokkenheidsexperts. Waar het in dit artikel om gaat, is hoe je dat dan vervolgens doet in de praktijk: meer ouderbetrokkenheid realiseren. Hieronder een paar theoretische kapstokken vanuit het Socratisch Communicatiemodel en vervolgens praktische voorbeelden hoe hiermee mee aan de slag te gaan.

Dialog aangaan	Discussiëren
Converseren	Informeren

Socratisch communicatiemodel

Informeren: Welke informatie hebben ouders nodig om betrokken te zijn?

Mijn afstudeerscriptie Communicatiekunde over feedback bij het personeelsblad van Vroom & Dreesmann heeft als belang-

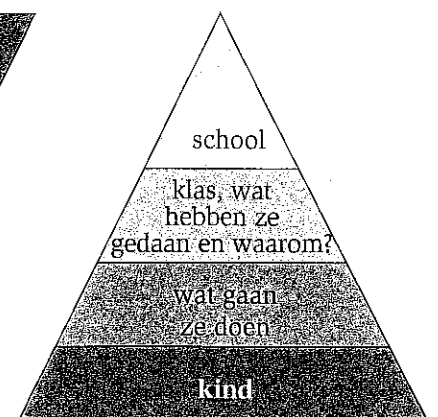
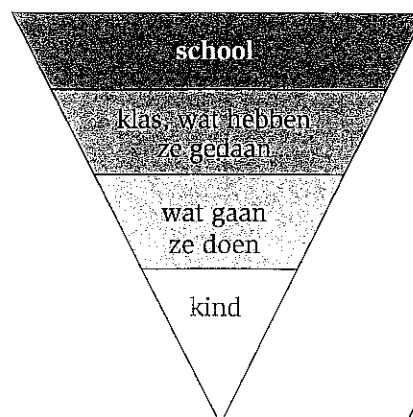
rijkste conclusies dat er geen feedback plaatsvond en dat de top tien aan onderwerpen waarover de directie wilde informeren, precies in tegenovergestelde volgorde interessant werd gevonden door de medewerkers (beleid van de organisatie versus de koopjespagina van collega's). Wat kunnen we van het feedback-onderzoek leren voor ouderbetrokkenheid? De twee tegenovergestelde driehoeken van V&D zijn mogelijk evengoed ook van toepassing op de informatievoorziening naar ouders, als het gaat om het realiseren van ouderbetrokkenheid realiseren.

Geef activerende informatie

In de websites en in de nieuwsbrieven op scholen gaat het veel vaker over wat er in de klas is gedaan, dan over wat de kinderen gaan leren en hoe ze zich kunnen voorbereiden. In hoeverre is dit een gemiste kans? Over de vraag wat kinderen in de klas gaan leren, dat kan activerende informatie zijn voor betrokken ouders en hun kinderen. Geef dan tips voor leuke leesboeken over het thema, interessante websites of activiteiten in de buurt die erop aansluiten.

Vuistregel: Informatie beklijft pas bij drie keer zenden: vertel wat je

Wat de school communiceert

Wat ouders willen weten (LB 2012)

Ouderavond over informatievoorziening

Communicatiemiddel	School	Klas terugblik Wat geleerd/ wat gedaan?	Klas vooruitblik Wat gaan we doen/ wat gaan we leren?	Kind
Kennismakingsgesprek				
Informatieavond				
Ouderavond				
Tienminutengesprek				
Jaarplan				
Schoolgids				
Jaarvergadering				
Nieuwsbrief				
Website				
rapport				
Huisbezoek				
Wegbreng/ophaalmoment				
Vieringen				
Huiswerkopdrachten				
Activiteitenmedelingen (collectes, excursies)				

Checklist Informatievoorziening voor ouderbetrokkenheid

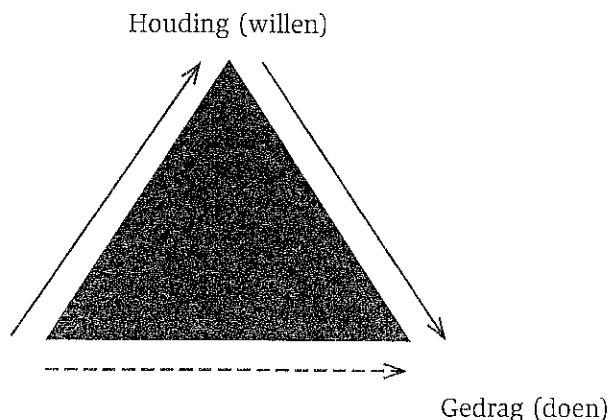
gaat doen, wat je aan het doen bent en wat je hebt gedaan.

boodschap en de frequentie aangescherpt.

Dit is een werkvorm die ik op de Emmaschool in Winterswijk heb gebruikt bij een ouderavond over ouderbetrokkenheid. Op elke tafel een A3 een vel papier met de naam van het communicatiemiddel erop, met de vraag aan de ouders: welke informatie heb je nodig, welke informatie verwacht je op welke plek en waar kun je welke informatie vinden? Het bleek dat er zeer uiteenlopende beelden waren over de communicatiemiddelen van de school en de verwachtingen hierover van ouders en school vice-versa. Het werd ook iedereen in één klap duidelijk hoe de gebruikte middelen effectiever konden worden ingezet. Ik geloof erin dat een school die communicatiemiddelen gebruikt die bij haar passen. Middelen die haalbaar en betaalbaar zijn in realisatie. Overlap en blinde vlekken kunnen met deze werkvorm worden opgespoord en de

Een ouderavond over informatievoorziening kan zo een nuttig feedbackinstrument zijn om te achterhalen of je als school helder communiceert en voorziet in de informatiebehoefte. N.B. Om de zoveel tijd herhalen, ook om nieuwe ouders deelgenoot te maken van hoe het reilt en zeilt op school en zo hun verwachtingen te managen. Eenmalige acties,

Van informeren alleen verandert het gedrag niet

zoals studiedagen, zijn vaak als vuurpijlen: prachtig, ze kosten veel geld en het genot is van korte duur als je niet goed bedenkt met welke vervolgacties je de ingezette beweging wilt laten beklijven.

Van informeren alleen verandert het gedrag niet

Om van informeren naar ander gedrag te komen, is een verandering van houding nodig. Je houding verandert alleen in direct contact en op basis van vertrouwen, dus in een gesprek of bijeenkomst tussen schoolleider-ouders en leerkracht-ouders. Ook kun je een expert of ervaringsdeskundige of een opinielider uit de groep van de ouders inzetten. Als informatie echter haaks staat op de ervaringen van de ouder, dan zal in eerste instantie de houding doorslaggevend zijn voor het getoonde gedrag.

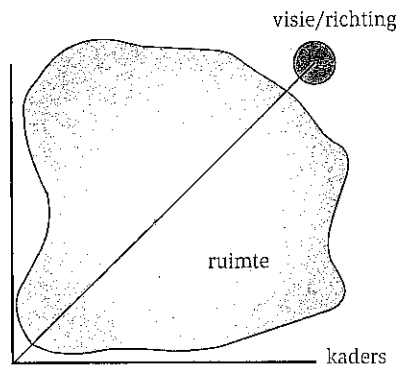
Vuistregel houding: Tegenover één negatieve ervaring, zijn zes positieve nodig om een houding te veranderen.

Discussie en dialoog: over kaders en ruimte voor ouders op school

Om meer ouderbetrokkenheid te krijgen, is een mix gewenst tussen de verschillende vormen van communicatie. Volgens het model van Socrates staan er naast informeren nog drie andere vormen van communicatie ter beschikking: discussiëren, de dia-

loog aangaan en converseren. Converseren, het voeren van informele gesprekken op het schoolplein, in de gang of in de klas, is een middel om vertrouwen te krijgen in elkaar. Discussiëren is een vorm waarin ouders hun mening kunnen ventileren en/of hun invloed kunnen uitoefenen: de mr-vergadering of een ouderavond zijn hiervoor de aangewezen plekken. De dialoog voeren is in een open gesprek op basis van gelijkwaardigheid en door middel van open vragen te komen tot een gezamenlijk beeld, of de essentie van een vraag die voorligt. Voordat je een dialoog kunt voeren, is wederzijds vertrouwen nodig (conversatie) en ook informatie over de aanleiding voor deze dialoog en wat daarvan de spelregels zijn. Een organisatie is gezond en functioneert goed als *de kaders* helder zijn, *de richting* (schoolvisie) duidelijk is en bekend is *welke ruimte* er is om input te geven en invloed te nemen. Dit geldt evengoed voor professionals binnen de school als voor de ouders buiten de school. (Naar Weggeman en Hetebrij).

Het is niet erg om 'Nee' te verkopen aan ouders, als het past in de lijn van de school en als deze lijn bekend en gedragen is. Op de ouderavond van de Emmaschool bleek dat de verwachtingen niet alleen over de informatievoorziening, maar ook over de kaders en de ruimte in de school bij de ou-

(naar Weggeman)

ders onderling erg verschillend waren. Het is niet alleen van belang te communiceren wat er op school gebeurt, maar ook om met regelmaat toe te lichten hoe de schoolorganisatie werkt en waarom. Zo weten de ouders waar ze met hun vragen en opmerkingen terecht kunnen, dat hun vragen welkom zijn en dat ze ervaren dat er iets mee gedaan wordt. Ook hier is het managen van verwachtingen en herhaling van de boodschap essentieel.

Hoe is het gesteld op uw eigen school, met de levende visie, de kaders en de ruimte?

- › Waar staat uw school voor, wat kunnen ouders, kinderen, leerkrachten en de schoolleider van elkaar verwachten? Kunnen de ouders u dit vertellen?
- › Waar willen en kunnen ouders, kinderen, leerkrachten en de schoolleider elkaar op aanspreken? Hoe vaak gebeurt dit?
- › Waar kunnen ouders terecht met de mededelingen over het kind, hun vragen en klachten? Weten ze dit en hoe vaak maken ze daar gebruik van?
- › Waar kunnen ouders terecht met hun ideeën en hun eigen expertise voor het realiseren van de doelen van de school en het onderwijs? Is daar ruimte voor?
- › Is het bij de ouders ook bekend wat de grenzen zijn van de school: wat is 'des schools' en waar hebben ze als ouders expliciet geen invloed op? (*bijvoorbeeld hoe de stoeltjes in de klas staan opgesteld*)
- › Op welke belangrijke onderwerpen mogen ouders op school wel invloed hebben en weten ze dat?
- › Hoe vaak verkoopt u 'Nee' en geeft u de grenzen aan van de school en de leerkracht?

Staan de antwoorden op deze vragen in het schoolplan, in de schoolgids, op de website of leven ze ook op het schoolplein, in het contact tussen ouders en leerkracht? Is het herkenbaar in het gedrag van ouders, kinderen en

leerkrachten en de schoolleider? Laat de antwoorden op deze vragen het onderwerp zijn bij een teamvergadering en leidraad zijn bij de keuzes wat er morgen op de website, de nieuwsbrief, de ouderavonden en de inrichting van de school al meer gericht kan zijn op ouderbetrokkenheid. En ga regelmatig na bij het overleg of de ingezette acties de gewenste opbrengsten hebben opgeleverd.

Converseren: het informele contact organiseren en faciliteren

In hoeverre kennen de ouders de leerkrachten en de leerkrachten de ouders? Het elkaar kennen en weten wie je bent, maakt de drempel een stuk lager om elkaar een vraag te stellen of een opmerking te maken. Ga als leerkracht 's ochtends bij de inloop niet achter in de klas staan, maar voor bij de deur, zodat je persoonlijk contact kunt maken met ouders en je makkelijker bereikbaar bent. Er zijn scholen waar alle leerkrachten alle ouders en kinderen 's ochtends een hand geven en horen zo als er wat loos is. Voor een mededeling die langer is dan twee regels, ligt de agenda klaar voor een afspraak. Veel effectiever dan alles op te sparen voor het tienminutengesprek en elke ochtend achterin de klas met dezelfde 'zuigouders' een gesprek te voeren.

Tijdens een workshop Ouderbetrokkenheid bij Lezen in een taallesconferentie gaf een leerkracht aan dat ze voor zichzelf een lijstje bijhield: iedere maand wil ze alle ouders even persoonlijk hebben gesproken. Een schoolleider gaf aan dat haar school in alle groepen de leerkrachten ieder jaar met alle ouders een kennis-makingsgesprek houden van een kwartier. Om te weten wat er leeft en speelt in het gezin, wat de ouders belangrijk vinden voor hun kind, wat hun beroepen zijn en zo elkaar beter te leren ken-

